

Waar komt ons voer vandaan?

Ina Pinxterhuis (ASG), met medewerking van Arnold Heuven (Reudink) en Gerrit Heusinkveld (ForFarmers), Carola van der Peet-Schwering (ASG), Zwier van der Vegte en Ben Timmerman (ASG, PRC Aver Heino) en Marcel van Tongeren (ASG, PRC Raalte)

Steeds dichterbij huis?

Biologische landbouw moet gebaseerd zijn op levende ecologische systemen en kringlopen, met ze samenwerken, ze behouden en versterken (IFOAM, 2008). De Europese regelgeving voor biologische productie zegt dan ook over veehouderij:

“De dierlijke productie moet bijdragen tot het evenwicht van de productiesystemen in de landbouw door te voorzien in de behoefte van de gewassen aan voedingsstoffen en in de verbetering van het organisch materiaal in de bodem. Deze productie kan aldus bijdragen tot de verwezenlijking en instandhouding van de onderlinge afhankelijkheid van bodem en gewas, gewas en dier en dier en bodem. In dit concept is niet-grondgebonden productie (of dierlijke productie zonder grond) niet in overeenstemming met de voorschriften van deze verordening.”
Verordening (EEG) Nr. 2092/91 – Bijlage I.

Om de genoemde onderlinge afhankelijkheid vorm te geven, is het verplicht biologisch voer en biologische mest te gebruiken. Voor rundvee, schapen en geiten moet de helft van het totale rantsoen van het bedrijf zelf afkomstig zijn of, als dat niet mogelijk is, in een samenwerkingsverband met een ander biologische bedrijf worden geteeld.

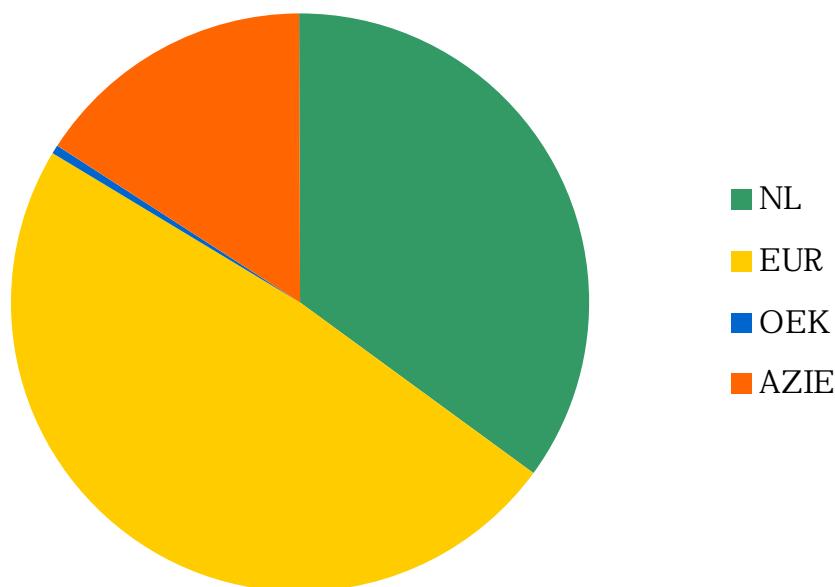
Deze regels borgen echter niet dat er een uitwisseling van voer en mest plaats vindt. In Nederland worden dan ook nog veelal grondstoffen voor voer betrokken van andere biologische bedrijven, vaak met een rol voor de mengvoerhandel. De telers krijgen geen mest retour van de veehouders die hun grondstoffen gebruiken. Daar komt bij dat Nederland nog een aantal ontheffingen heeft voor de Europese regels vanwege beperkte beschikbaarheid van passende biologische grondstoffen en mest. Maar ook Nederland werkt aan aanscherping van de regels. Zo moet per januari 2008 het voer voor rundvee volledig biologisch zijn, en mogen de rantsoenen voor varkens en kippen nog maximaal 10% gangbare grondstoffen bevatten. Ook dit wordt afgebouwd. De akkerbouw heeft het aandeel biologische mest opgeschroefd tot 45 kg N van de maximaal toegestane 170 kg N per hectare. Discussies over verdere aanscherping lopen.

Een aantal veehouders gaat al verder en werkt aan productiesystemen die alleen gebruik maken van regionale input. Ook Aver Heino, het praktijkcentrum voor biologische melkveehouderij, wil naar een voedervoorziening toe met uitsluitend regionale producten. Praktijkcentrum Raalte experimenteert ook met haar biologische varkens met meer regionale producten in het rantsoen. De gedachte is dat het makkelijker is om (nutriënten)kringlopen verder te sluiten in een regionale samenwerking. Ook verlaagt een regionale uitwisseling van grondstoffen het indirecte energieverbruik van de sector door minder transport van veevoergrondstoffen en mest. Bijkomend voordeel kan een grotere (agro)biodiversiteit zijn, door een grotere diversiteit aan gewassen in de regio. Landschappelijk kan dit ook positief uitpakken. Daarnaast wordt een langdurende samenwerking voor de levering van veevoergrondstoffen interessanter nu de grilligheid van de wereldmarkt evidenter wordt, met soms hoge grondstof- en energieprijzen.

Aver Heino haalt een derde van mengvoer uit Nederland

De uitgangspositie van Aver Heino is weergegeven in Figuur 1. Bij een gemiddeld aantal van 160 melkkoeien met bijbehorend jongvee betrok Aver Heino 181 ton mengvoer in het boekjaar mei 2007 – mei 2008. Bottleneck om regionaal te produceren zijn zoals verwacht de eiwithoudende grondstoffen, deze kwamen nog uit Azië. In 2007 zijn nog gangbare palmpitschilfers gebruikt uit Thailand. In de eerste vier maanden van 2008 werden biologische sojaschilfers uit China en zonnebloemzaadschilfers uit Oekraïne gebruikt. De grondstoffen uit Azië vormden nog 15% van de mengvoergrondstoffen.

Voormalige Oostbloklanden leverden veel granen. Raapzaadschilfers en tarwegries kwamen van dichterbij: Duitsland, België en Nederland. Gras- en luzernemeel waren van Nederlandse herkomst en vormen 35% van de grondstoffen van het mengvoer.

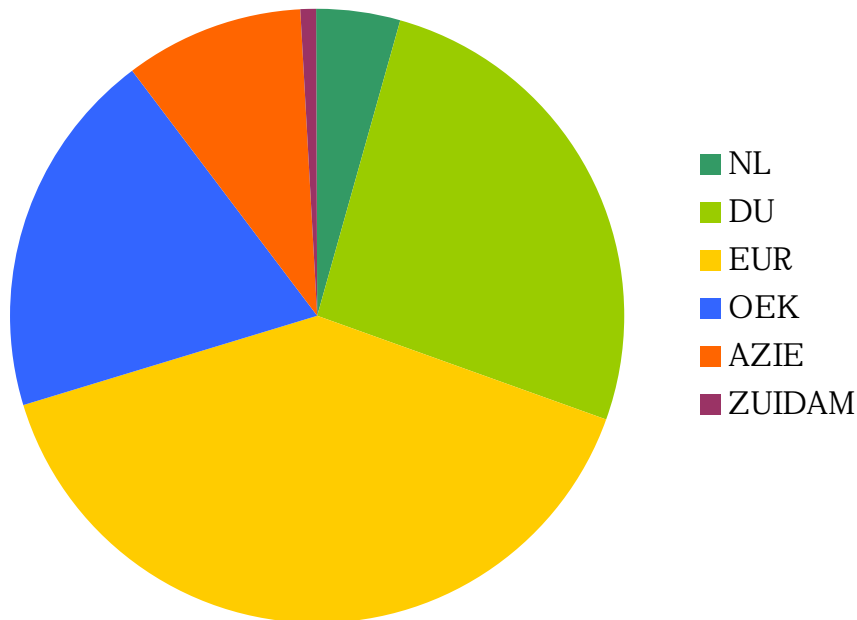
Figuur 1. Herkomst grondstoffen mengvoer Aver Heino, mei 2007 – mei 2008.

Wat opvalt is dat in het mengvoer relatief weinig restproducten werden gebruikt, ze maken ongeveer een kwart van het mengvoer uit. In de gangbare veehouderij is dat zo het dubbele. Biologische restproducten zijn beperkt beschikbaar omdat ze meestal door de verwerkende industrie niet gescheiden worden van gangbare restproducten vanwege de te hoge kosten die hiermee gemoeid zijn (zie ook Westra, 2004). Als biologische restproducten wel beschikbaar zijn worden ze door de industrie veelal rechtstreeks aan veehouders geleverd. Aver Heino maakte hier geen gebruik van.

Een derde van mengvoer van Raaltes vleesvarkens komt uit Nederland en Duitsland

Op Praktijkcentrum Raalte is in 2007 voor de biologische afdeling BM5 met 135 vleesvarkens 162 ton biologisch startvoer geleverd en 270 ton biologisch vleesvarkensvoer.

Aardappelwit, biologische grasbrok en luzernemeel waren volledig van Nederlandse herkomst. Tarwe was voor 4% van Nederlands herkomst. De grondstoffen van Nederlandse herkomst vormden 5% van de grondstoffen. Duitsland leverde 26% van de grondstoffen, vooral granen, maar ook veldbonen. Ook hier vormen de biologische eiwithoudende grondstoffen de bottleneck voor productie in de eigen regio: erwten, sojaschilfers, raapschilfers, veldbonen, sojahullen en zonnepitschilfers kwamen uit diverse Europese landen en uit de Oekraïne, Zuid Amerika en China. In 2007 zijn nog gangbare koolzaadschilfers en erwten uit Duitsland gebruikt. Frankrijk, Italië, Duitsland, Tsjechië, Nederland en Oekraïne leverden de biologische granen (maïs, tarwe, gerst, rogge en tarwegries). Rietmelasse kwam uit Pakistan en Thailand.

Figuur 2. Herkomst grondstoffen mengvoer Raalte, vleesvarkens, 2007.

Meer grondstoffen uit de regio: Echt Overijssel!

Aver Heino en Raalte participeren in het project Echt Overijssel! (zie kader). Een van de doelstellingen van het project is het verder sluiten van nutriëntenkringlopen, door een regionale samenwerking tussen diverse sectoren. Op de praktijkcentra en deelnemende praktijkbedrijven wordt daarmee vermindering van de import van grondstoffen nagestreefd.

Voor Aver Heino betekent dit in de eerste plaats een streven naar betere benutting van het ruwvoer, waarmee het aandeel mengvoer in het rantsoen verlaagd kan worden. Daarnaast worden meer grondstoffen van het eigen bedrijf en van bedrijven uit Overijssel betrokken voor het mengvoer. De eerste winst zit al in de luzerne en gras, dit kan deels op het eigen bedrijf gewonnen worden. Daarnaast worden in samenwerking met telers en terreinbeheerders granen verbouwd in de regio, zowel voor humane consumptie (voor bijvoorbeeld brood of bier) als voor veevoer. Als voor Aver Heino naast gras en luzerne ook de granen, maïs, gries en raapzaadschilfers in het mengvoer van regionale herkomst zouden zijn, dan zou dat 80% van het mengvoer uitmaken. Als het areaal voor de gewassen buiten beschouwing wordt gelaten waarvan restproducten worden gebruikt (gries en schilfers; met name de eiwitleveranciers), dan zou voor de biologische teelt van de benodigde granen en maïs minimaal nog 14 ha bouwland nodig zijn.

Sommige van de huidige grondstoffen in het mengvoer voor vleesvarkens van Raalte, zoals een aantal eiwithoudende grondstoffen, kunnen niet in de regio geteeld worden en moeten elders aangekocht worden. Andere grondstoffen die nu elders aangekocht worden, zouden echter wel in de regio geteeld kunnen worden, zoals de erwten, gerst, tarwe (graan of gries), maïs, rogge, triticale, koolzaad (voor raapzaadschilfers) en veldbonen. Als al deze grondstoffen in de regio geteeld zouden worden zou het aandeel Nederlandse grondstoffen in voer voor vleesvarkens toe kunnen nemen van 6% naar 76%. Raalte zou voor de BM5-afdeling met vleesvarkens minimaal zo'n 56 hectare bouwland nodig hebben om de biologische granen, erwten en veldbonen te telen (exclusief het areaal waarvan restproducten worden gebruikt).

Raalte werkt mee aan het verkennen van de mogelijkheden van het voeren van gras- en mengkuilen aan drachtige zeugen. Nagegaan wordt of er mengkuilen gemaakt kunnen worden die het mengvoer voor een groot deel kunnen vervangen. Als dit mogelijk is betekent dit een hoger gebruik van grondstoffen uit eigen regio en een verlaging van de voerkosten.

In de loop van Echt Overijssel! wordt de herkomst van grondstoffen bijgehouden. Deze gegevens worden gebruikt voor de berekening van "externe hectares" – het aantal hectares dat nodig is buiten het eigen bedrijf om de voervoorziening en mestafzet sluitend te krijgen. Ook wordt de totale milieubelasting berekend met behulp van een life cycle inventory (LCI). Een LCI is een onderdeel van een volledige Life Cycle Analysis (LCA), waarmee het effect van de productiewijze wordt berekend op verzuring, vermisting, broeikasgasemissies, energieverbruik en landgebruik (zie bijvoorbeeld Thomassen et al., 2008). De LCI van het mengvoer laat zien wat de impact van het mengvoergebruik is. Hier spelen met name de teeltwijze in de landen van herkomst, het transport en de verwerking mee.

Referenties

IFOAM (2008), [The principles of organic agriculture](#).

Thomassen, M.A.; Calker, K.J. van; Smits, M.C.J.; Iepema, G.; Boer, I.J.M. de (2008), [Life cycle assessment of conventional and organic milk production in the Netherlands](#). *Agricultural Systems* 96 (1-3). - p. 95 - 107.

Westra, Eelke (2004), [Inventarisatie biologische bijstromen voor biologische varkenshouderij](#). Stichting Agro Keten Kennis (AKK), 13 p.

Echt Overijssel! stimuleert de samenwerking van landbouw, natuurbeheer en hun ketenpartners, van toeleveranciers tot horeca en recreatie. Het project streeft naar een grote rijkdom aan plant- en diersoorten op en rond landbouwgronden, regionaal gesloten grondstofkringlopen en nieuwe economische dragers voor het landelijk gebied. De looptijd is tot en met 2012. Financiers zijn de Provincie Overijssel, de ministeries van VROM en LNV en de Europese Unie. Uitvoering is in handen van de Animal Sciences Group van Wageningen UR, de Vereniging Natuurmonumenten en de Stichting Dianthus.

Voor meer informatie zie: www.echtoverijssel.nl